

202

Handwritten initials: ΑΡ Β

Handwritten signature and blue stamp: ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ ΕΘΟΥΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΥΠΟ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Γ. ΖΕΡΑΝΤΟΥ

Ὁ ἐλλόγιμος Θεμιστοκλῆς Βολίδης, ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τευχῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, ἐν μελέτῃ δημοσιευθεῖσιν ἐν τετάρτῳ τεύχει τῶν «Χιακῶν χρονικῶν» ἔπανορθοῖ τινα τῶν ἐν μελέτῃ μου «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς» ἐξ ἀνεκδότων γραμμάτων καὶ δὴ ὅτι ὁ ἐν Λιβόρνῳ ναὸς τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος ὑφίστατο ἀπὸ τοῦ 1754 ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1760 τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1773 ἐδίδασκεν ἐν Λιβόρνῳ ὁ Παναγιώτης Θωμᾶς, ὁ εἶναι λίαν ἀπίθανον, ἐκτός ἐάν ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1802 τῆς συστάσεως τοῦ σχολείου. Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι ἐκ προδημοσιευθεῖσων μελετῶν περὶ τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδου προκύπτουσιν ἀντιλεγόμενά τινα τῶν ὧσων ἐσημειωσάμην περὶ αὐτοῦ (*). Ἐγὼ μὲν οὐ μόνον εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονῶ τὸν ἐλλόγιμον ἄνδρα περὶ τῶν προσθηκῶν τούτων, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἡ ἀλήθεια.

Ἄλλ' ὁ ἐλλόγιμος ἀνὴρ παρείδεν ὅτι ἐν τοῖς γράμμασι τῆς κοινότητος Λιβόρνου ὑπάρχει γράμμα, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι ἔτει 1760 μηνὸς Ἰανουαρίου ὀγδόῃ «ἡμέρα Κυριακῇ εἰς τὰς ὥρας ἑννέα ἔγινεν ἡ πρώτη λειτουργία καὶ ἐμοιράσθησαν λαμπάδες κοινῶς ὁλονῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν» (**). Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι τὸ συμφωνητικὸν γράμμα τῆς κοινότητος, ὃ δημοσιεύει ἄνευ ἐπισημάνσεως ἔτους καὶ ὡς ἀνεκδοτόν, ἐγένετο ἔτει 1816 καὶ προεδημοσιεύθη ἐν Λογίου Ἐρμού

(1) Περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς, ἐν Παρνασσού (Ἀθήναις, 1885 εἰς 8ον) τόμῳ Θ', σελ. 323—340.
(2) Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικά ἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου, ἐν Χιακῶν χρονικῶν (ἐν Ἀθήναις, 1919, εἰς 8ον) τεύχει Δ', σελ. 164—165.
(3) Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς κοινότητος.

Handwritten note: Σελίδα γινε - εδωκεν ελευθερως. Η' - 1922

τῶν Τούρκων, ἀνακτησάντων τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1715, κληρικοὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑσπερίαν μεταξὺ ἄλλων κειμηλίων νὰ συναπεχόμεσαν ἐκ Πατρῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦτο, ὅπερ εἰς πάντας τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένους τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Κρυπτοφύρουσ Ἑλληνας παρέχει ἐνδόμυχον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ὅτι ἐν Ἑλληνικωτάτῃ ὄντως μονῇ ἐπιμελέστατα φυλάσσεται καὶ μετ' Ἑθνικῆς ὑπερηφανείας ἐπιδεικνύεται, οἷονεὶ πολύτιμον αὐτῇ κληροδότημα τοῦ Θεοφάνους, ἐνὸς τῶν διαπρεπεστέρων Μητροπολιτῶν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου πάσης Δύσεως καὶ Πελοποννήσου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τῆς Βιέννης ἔτει 1816 (1). Προτάσσονται δὲ τοῦ γράμματος τάδε· «γενομένης συνάξεως διὰ πιτακίων τοῦ συστήματος τῶν δεκαεξ' ἀνεγνωσθη παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τὸ κάτωθι πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἰδού τὸ ἀντίγραφον»· ἐν τέλει δὲ κεῖνται τάδε· «μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπεδέχθη, συναπεφασίσθη καὶ ἐκυρώθη παρὰ πάσης τῆς συνελεύσεως τὸ ἀξιέπαινον τοῦτο πρόβλημα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἔγραψαν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας τὰ περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς γράμμα ἔχει οὕτω».

Ἐντιμώτατοι κύριοι ἐπίτροποι τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς.

Ἐκ Λιβόρνου α' Ἀπριλίου 1816.

Ἄξιον ἴσως εἶναι ἰσχυρῶς ἐπισημάνειν ὅτι οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἕνας, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅστις ἔχει σταλαγμὸν αἵματος ἑλληνικοῦ εἰς τὰς φλέβας του, αἰσθάνεται χαρὰν ἀνέκφραστον, ἀκούων τὸν ἱερόν σου σκοπὸν καὶ τὴν ἀδιάκοπον προθυμίαν σου περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου γρηγόρα ἐλπίζεται νὰ στολισθῶσι τὰ τέκνα τῆς μετὰ τὰ λαμπρὰ ἑκεῖνα φῶτα μετὰ τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς φιλοσοφίας ἦσαν πάλαι ἐπιτολισμένοι οἱ διὰ παντὸς ἐνδοξοὶ πρόγονοί μας. Γνωρίζοντες δὲ ὅτι χρεὸς εἶναι, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὅπου ἂν διατρίβωσι Γραικοὺς νὰ συναγωνίζωνται καὶ νὰ συντρέχωσι κατὰ τὸ δυνατόν διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ τῆς φιλοσοφίας ἡ πρόοδος, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα ἢ προτέρα αὐτῆς ζηλευμένη λαμπρὰ καὶ ἐνδοξὸς κατάστασις· διὰ νὰ ἐκκληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν μέρος τοῦ χρέους μας, καὶ νὰ μὴν εἴμεθα μόνον ἄργοι θεαταὶ τῆς εἰς τὸ καλὸν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος μεταβολῆς, ἀπεφασίσαμεν διὰ συνελεύσεως νὰ τρέφῃ ἢ ἐδῶ ἐκκλησία τοῦ γένους μας νέους τρεῖς ὁμογενεῖς, ἕνα δηλαδὴ αὐτόθεν, ἄλλον ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄλλον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ σπουδάζωσι τέσσαρας χρόνους τὰς ἐπιστήμας εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀκαδημίας ἢ εἰς Ῥώμην τὰς τέχνας, καθὼς ἀπὸ τὸ ἔγκλειστον τῆς ἀποφάσεως παρατηρεῖται ἀντίγραφον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν τεσσάρων χρόνων θέλει πᾶς ἕνας ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὰ ὅσα ἀπέκτησε φῶτα. Ἡ ἐκλογή τοῦ νέου

(1). Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικῆ ἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου ἐν Χιακῶν χρονικῶν τεύχει Δ', σελ. 156—158.

θέλει γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ ὅταν μᾶς τὸν στείλετε ἐδῶ συντροφευμένον μὲ τὰς εἰς αὐτὴν ἐξηγημένας ἀποδείξεις, ἀναγκαίως διὰ τὴν καλὴν τοῦ σκοποῦμένου ἔκβασιν, θέλομεν ἡμεῖς φροντίσειν διὰ νὰ τὸν ἔξαποστείλωμεν νὰ σπουδάσῃ εἰς ὅποιαν τῶν ἀκαδημιῶν κρίνομεν καλλειτέραν.

Αὕτη, φίλτατοι ὁμογενεῖς, ἡ μικρὰ συνεισφορὰ γίνεται ὑπὲρ τὴν δυνάμιν μας διὰ τὰ ὑπερβολικὰ τῆς ἐκκλησίας μας ἔξοδα καὶ ἀδιακόπους βοηθείας καὶ ἐλεημοσύνας πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν ἐδῶ ἐρχομένους πτωχοὺς καὶ δυστυχοῦντας ὁμογενεῖς, ὅμως νὰ βοηθήσωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ἀπεφασίσαμεν, ὄχι μόνον ἵνα κάμωμεν τὸ ἀπαιτούμενον χρέος μας, ἀλλὰ καὶ σᾶς νὰ ἐνθαρρύνωμεν πρὸς τὴν ἔνδοξον τῶν κοινοφελῶν ἀγώνων σας ἔξακολούθησιν, τῶν ὁποίων τὴν ἔκβασιν ἐπευχόμενοι παρὰ τοῦ πανσόφου Θεοῦ εὐτυχεστάτην, ἀδελφικοασπασζόμενοί σας ὀλοψύχως μένομεν προθυμώτατοι.

Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν ταῖς «ἀγγελίαις» τοῦ ἐν Βιέννῃ δημοσιευομένου Λογίου Ἑρμοῦ τοῦ ἔτους 1816 σταλέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Τεργέστη Σταματίου Ροδοκανάκη, οἱ δ' ἐκδοταὶ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προστάξαντάδε· «διὰ τοῦ ἐν Τεργέστη φιλακάλου καὶ φιλομούσου Σταματίου Ροδοκανάκη μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἀγάλουθοι χαροποιαὶ εἰδήσεις κήρυκες γενναίων τῶν ὄντι ἐλληνικῶν φρονημάτων καὶ ἀρετῆς, καὶ ἀποδείξεις τοῦ ὅτι ἂν καὶ πολλοὶ τῶν εἰς διαφόρους τόπους διεσπαρμένων Ἑλλήνων ἐλησμόνησαν ἢ ἀμελοῦσι τὰ πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατριδα ἱερὰ χρέη των, εὐρίσκονται ὅμως καὶ πολλοὶ πρόθυμοι ἐκπληρωταὶ τῶν χρεῶν τούτων ὅταν εὐρωσιν εὐκαιρίαν· χαίρομεν ἐκ ψυχῆς, ὡσάκις λαμβάνομεν περίστασιν νὰ κηρύττωμεν πρὸς τὸ πανελλήνιον τοιαύτας εἰδήσεις»⁽¹⁾. Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκετὰ εἶναι ὡς πρὸς τὰς προσθήκας καὶ διορθώσεις τοῦ ἔλλογίμου Βολίδου.

Παρατίθεμαι δ' ἐν τέλει περὶ τοῦ πρώτου διδασκάλου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς Γρηγορίου Παλιουρίτου, ἃ παρεῖδον πρότερον. Ὁ Διονύσιος Πύρρος ἔτει αὖτως παραγενόμενος ἐκ Λιβόρνου σημεῖοῦται· «διδάσκαλος δὲ ἐλληνικὸς ἦτον ὁ σοφὸς Γρογόριος ὁ Παλιουρίτης λεγόμενος, ἕναν ὀφθαλμὸν εἶχεν ὁ μακάριος πλὴν ἔβλεπεν ὡς

(1) Ἑρμῆς ὁ Λόγιος (ἐν Βιέννῃ, 1816, εἰς 8ον), σελ. 199--203.

νά εἶχε τέσσαρας, αὐτὸς ἐτύπωσε τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν εἰς δύο τόμους»⁽¹⁾ ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Κούμας σημειοῦται «συγχρόνως μὲ τὸν Ἀλεξανδρίδην ἐκατεγίνετο εἰς ἔργον παρόμοιον (δηλαδὴ ἑλληνικῆς ἱστορίας) ὁ ἐν Λιβόρνῳ τότε διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Γρηγόριος Παλιουρίτης ἱεροδιάκονος, Ἰωαννίτης τὴν πατρίδα. Συνέγραψεν ἢ συνέλεξεν ἐξ ἑτερογλώσσων συγγραφέων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ 1807 εἰς δύο τόμους καὶ δεύτερον 1815»⁽²⁾. Ὁ Γρηγόριος ἔγραψε τῷ Ἀδαμαντίῳ Κοραῖ καὶ ἐξήτει τὴν αὐτοῦ βοήθειαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας⁽³⁾.

Σημειοῦμεν καὶ τινὰ ἁμαρτήματα γεγόμενα ἐν τῇ «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς» μελέτῃ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Παρονασσῷ.

σελ. 326 στιχ. 1 προσθετέα ἢ λέξις *προστρέχουν* πρὸ τῆς λέξεως *βιαζόμενοι*· καὶ στιχ. 12 ἀπαληπτέα ἢ λέξις *δόξαι*. σελ. 331, στιχ. 2 προσθετέα ἢ λέξις *τοιούτοι* πρὸ τῆς λέξεως *μαθηταί*· καὶ στιχ. 18 προσθετέος ὁ σύνδεσμος *καὶ*· καὶ σελ. 332, στιχ. 8 ἀπαληπτέα ἢ λέξις *καλός*.

Ἐν χειρογράφῳ περὶ γεγραμμένῳ ἐν Βιέννῃ ἔτι 1793 ἐπιγραφομένῳ δὲ ᾠδῶν Ἀθανασίου Παλλίδα Λογικῆ, κατὰ νεωτέρους μὲν συντεθεῖσα, μεθόδῳ δὲ μαθηματικῇ ἐξυφανθεῖσα χάριν τῶν φιλομούσων Ἑλλήνων· καὶ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ κείνται δύο ἐπιγράμματα τοῦ Γρηγορίου.

Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Παλιουρίτου ἐπιγράμμα-
τα εἰς τὴν Λογικὴν·
ὡς ἐκ τῆς βίβλου.

Τίπτ' ἔκθαμβος εἶε φράσιν θ' ὀράων μου ξεῖνε;

Τί γάρ; Εὐγενίου εἴμασιν, οὐκ ἐμέγε

Γεννήτωρ εἴλυξέ μεν, ἦδ' Ἀριστοτέλοιο.

Κεῖνοι πρὸς δόξαν, πρὸς δὲ τὸ κοινὸν ἐμός.

(1) Περιήγησις ἱστορικὴ καὶ βιογραφία Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ (ἐν Ἀθήναις, 1848, εἰς 8ον), σελ. 46.

(2) Κωνσταντῖνου Κούμα, Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων (ἐν Βιέννῃ, 1831, εἰς 8ον), τόμ. 5ῳ, σελ. μδ'.

(3) Νικολάου Ν. Δαμαλά, Ἐπιστολαὶ Ἀδαμαντίου Κοραῖ (ἐν Ἀθήναις, 1885, εἰς 8ον), τόμ. Α', σελ. 46.

Ἔτερον.

Τίς τεὸς ἦρα τοκεὺς δέλτος ἐρατὴ; Ψαλίδας.
τοῦ γόνος; Ἑλλήνων. Ποῖ τέκε; Γερμανία.
Τοῦ χάριν οὕτω; φοιτητῶν καὶ σαφηνίας ἡμῖν
στρεπτεὸς σὸς δὲ πατήρ, μόχθοιο οἴο χάριν (1).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

(1) Ἰωάν. καὶ Ἄλκ. Σακκελίωνος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (ἐν Ἀθήναις, 1892, εἰς 8ον), σελ. 209—210.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000050970